

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Et Bryllupsdigt fra 1744

FRA KØBMANDSFAMILIEN CLAUSEN I ÆRØSKØBING

Af overarkivar, dr. phil. Erik Kroman.

I en Montre i Museet i Ærøskøbing ligger mellem gamle Dokumenter et Bryllupsdigt i Folio fra 1744 fra Købmandsfamilien Clausen. Digtet har Interesse som et Minde om en Familie, hvis Skæbne formede sig paa en ikke helt almindelig Maade.

Familien Clausen indtager en fremtrædende Stilling blandt Købmændene i Ærøskøbing i den store Handelsperiode i Slutningen af Hertugtiden. De to Brødre Peder og Jens Clausen er kendt fra Ambrosius Stubs Digtning. For Peder Clausen har Ambrosius Stub skrevet et Vers, som var anbragt over Indgangen til hans Krambod – Verset har i den nyeste Tid atter faaet sin Plads paa Bygningen – og i Anledning af Jens Clausens Datter Annas Bryllup med Forpagteren paa Voderup Anton Ulrik Hansen 3. Juli 1738 skrev Stub Digtet »Nærværende Anton og Anna hans Brud«. Der har aldrig i Ærøskøbing været en Overflod af udenlandske Rariteter som i disse Aar. Over Lübeck og Hamborg indførtes franske og tyske Vine, Sydfrugter, alskens Krydderier, kostbare Stoffer og meget andet til Ærøskøbing, hvorfra Varerne atter – illegalt – spredtes til de omliggende Dele af Kongeriget. Et Indtryk af

Overdaadigheden faar man af nogle Linier i Stubs Digt:

De sadde 500de Siæle i Rad
Og fik overflødig af Viin og af Mad,
Jo meere de tæred, jo meere de fik,
Og det er Jens Clausens sæd-
vanlige Skik.

Linierne lyder saaledes i Ambrosius Stubs Søn Christian Stubs Gengivelse en Menneskealder senere, formodentlig optegnet efter mundtlig Tradition. I mere autentiske Opskrifter er Tallet 300. Det skal dog næppe tages for bogstaveligt. *)

Peder og Jens Clausen var Sønnen af Raadmanden Claus Jensen og hans Hustru Anna Pedersdatter. Peder Clausen var født 1690 og Jens Clausen 1692, en yngre Broder Hans Jacob Clausen, som ligeledes var Købmand, var født 1697. Navnlig Peder Clausen havde en meget omfattende Virksomhed. Allerede i en ung Alder overtog han Bymøllen i Arveforpagtning af Hertugen, dog ikke for selv at drive den. Senere overtog han ogsaa – sammen med Borgmester Brolund, som ligeledes

*) Om Ambrosius Stubs Forbindelse med Familien Clausen se min lige udkomne Bog: Ambrosius Stub og hans ærøske Forbindelser.

var en stor Købmand – Forpagtningen af Herregaarden Graasten. Det var utvivlsomt kun de færreste af de talrige »Køb- og Handelsmænd« i Ærøskøbing, som havde egentlig Forretning, »Krambod«. De fleste drev Handel i Forbindelse med Skibsfarten. Ogsaa Peder Clausen er utvivlsomt begyndt som Skipper, men efter at hans Forretning havde taget større Opsving, solgte han 1738 sin Galiot »Haabet Anna Chatrine« på 19 Læster. Efterhaanden har Forretningen ikke kunnet rummes i hans Hus paa Hjørnet af Vestergade og Gyden, og 1739 købte han »Herregaarden« beliggende i Søndergade, tæt ved Torvet. Mens han selv blev boende i Vestergade, har han indrettet Krambod i Herregaarden. Det maa antages at være i den Anledning, at Stub har skrevet det nævnte Vers. Han ejede desuden 2 Herregaardslodder og et Byskifte. Peder Clausen var gift med en Datter af Sognepræsten i Faaborg, Jacob Lauritsen Kullerup, Else Marie. Af Peder Clausens Børn blev Sønnen Morten Clausen Griff Møller i Ærøskøbing, og Jacob Vilhelm Clausen blev Sognepræst i Ho-Oxby og Provst i Vester Horne Herred. Datteren Marie blev gift med en Købmand Jens Torp, mens Mette Maria var ugift, hun døde

som den længstlevende af hans Børn 1819.

Ogsa Jens Clausen havde i sine Velmagtsdage en betydelig Virksomhed. Han har næppe haft nogen egentlig Krambod. Mens Peder Clausen fortrinsvis handlede med Stoffer, synes Jens Clausen at have handlet med grovere Varer, Bygningsmaterialer o. a. Desuden var han efter Ærøskøbingforhold en betydelig Skibsreder. Hans største Skib »Fru Hilleborg« var paa ikke mindre end 50 Læster, efter Datidens Forhold et meget stort Skib, foruden dette havde han en Jagt »Svanen« paa 7 Læster og en Baad »Skovrideren«. Han ejede endvidere 2 Herregaardsparter og 2 Byparter. Ligesom Broderen boede Jens Clausen i Vestergade paa Hjørnet af denne Gade og Søndergade. Desuden ejede han et Hus paa Torvet ved Kirken. Jens Clausen var gift med Salome Johansdatter, Datter af Købmanden Johan Bondesen, igennem hende var han besvogret med Jeppe (eller Ib) Schrøder, Stamfader til den adlede Familie von Schrødersee. Sit ældste Barn Annas Bryllup fejrede han ved den nævnte overdaadige Fest, som takket være Ambrosius Stubs Digt ikke er gaaet i Glemme. Stubs Digt er ikke noget egentligt Bryllupdigt, da det er skrevet efter Brylluppet som en humoristisk fingeret »Bryllupsseddel« o: Vielsesattest. I Underskriften betegner Stub sig i en Afskrift som »Medhjælper ved Ordet« (o: gejstlig Virksomhed). I en anden Afskrift er det blevet til Medhjælper ved Bordet. Foruden Datteren Anna (f. 1719) havde Jens Clausen Sønnerne Johan Clausen (f. 1720) og Claus Jensen (f. 1721) samt en Datter Agathe (f. 1728). Mens Claus Jensen blev en velsitueret Købmand i Faaborg, blev Johan Clausen Teolog, han blev 1742 Student i Odense og studerede derefter 6 Aar i København, efter at have taget teologisk Embedseksamen blev han Hører ved sin gamle Skole og derefter Sognepræst i Stadager og Sønder Kirkeby paa Falster. 1744 var der paa ny Bryllupsfest i Fa-

milien, da Claus Jensen blev gift med Jomfru Mette Marie Groth. Til Festen havde Johan Clausen, der da var Student i København, skrevet et Digt, der blev trykt i København, og hvoraf som nævnt et Eksemplar

findes paa Museet i Ærøskøbing. I Modsætning til Stubs Digt fra Søsterens Bryllup er dette et rigtigt Bryllupsdigt, som efter Tidens Skik er blevet oplæst under Bryllupsfesten. Det lyder saaledes:

Det er bekiendt, at Phantasie
Vor Hierne ofte driller,
Og fører os til Giekkerie
Og taablig Elskovs-Griller;
Vi neppe kand vort a, b, c
Paa Stave-Fiellen kiende,
Før vi fornemme Kierlighed
I vore Hierter brænde
Til den, hvis smukke Skabnings-Glands,
Vor' Øyne til sig drager,
Hvis Venlighed vor Sind og Sands
Og Tanker fangen tager
Derover vi Phantastisk gaer,
Og Hierne-Foster føder,
At, om vi ikke hende faaer,
Vi sørger os til døde.
Saa blindes vi af Kierlighed,
Smaa hvide Forklæ'r drager
Os til sig, at vi ikke veed,
Hvad vi os foretager;
Den paa Magnetisk Viis og Kunst
Os til vor Lige søyer,
Og, for at vinde Pigers Gunst,
Til alle Ting os bøyer.
Vi da vor Ungdom driver hort
Med Elskovs gode Tanker,
Og i got Haab vi farer foit.
Og lar kun Sindet vanke.
Men naar vi synes gandske fast
At have den, vi vilde,
Forandres Bladet i en Hast,
Og bliver ingen Gilde.
Det volder Pigers gamle Skik,
Som gode Løfter giøre,
Men agter ey der' Skalke-Nik,
Og hvad de har bag Øre,

Før at man Kurven bære maa,
Som man var Kuk-kuks Broder,
Ja haanligen af Lauget gaae,
Og syng Sørg-Noder;
Slig Medfart kand et Hierte-Stød
Og Sorrig os tilføre.
Men holdt! vor Brud derved blev rød,
Hun den Snak ey vil høre.
Jeg derfor strax erklærer mig,
At det mig vel fornøyer,
Nu hun min Broders Sind til sig
Saa kierlig haver bøyet.
Mit Ønske er, at Gud, som selv
Dem begge har foreenet,
Vil Dem sin Naade, Lykke, Held
Og andet Got forleene.
Saa haaber jeg med først at see
Paa Gulvet Vuggen gyngte,
Hvor vil da Bruden ikke lee,
Naar Hun skal Lul-lul syngte.
Til Slutning veed jeg, at det var
Min skyldigst Pligt, at være
Tilstede hos vort Brude-Par
Med den tilbørlig Ære;
Men jeg har just trolovet mig
En Brud, som mig befaller,
Og vundet har mit Sind til sig,
Man Attestats*) den kalder.
Hun Nat og Dag mig henger ved,
Og mig Forlov ey giver.
Hermed adieu i Kierlighed
Jeg Begges Broder bliver.

*) Eksamensbevis for teologiske Kandidater.

Aarene omkring 1740 har været et Højdepunkt i Ærøskøbings Handelsvirksomhed. Efterhaanden skærpedes Toldkontrollen, og 1750 blev Ærøskøbing overtaget af Kongen, og der ansattes kongelige Toldembedsmænd baade i Ærøskøbing og Marstal. 1755, da Ærø blev underlagt den fynske Toldforpagtning, var de gyldne Tider for de store Købmænd helt forbi. Peder Clausen gik samme Aar konkurs, og hans Ejendomme og Grundstykker solgtes paa Auktion. Huset i Vestergade blev købt af 2 Sønner af Peder Clausens yngre Broder Hans Jacob Clausen (d. 1753), hvis Virksomhed øjensynlig har haft et solidere Grundlag. Herregaarden købtes af Kammerherre Juel paa Taasinge, og ved dennes Velvilje fik Peder Clausen Bolig her. Han døde 1763. Enken overlevede ham i mange Aar. Hun boede hos Svigersønnen Jens Torp og døde først 1783.

Allerede før Peder Clausen havde Broderen Jens Clausen maattet give op. Hans Skibe og Ejendomme solgtes paa Auktioner 1750 og 54. Ulykkerne var dog ikke dermed forbi. Den følgende Tid formede sig endnu mere tragisk for ham og hans Familie. Hans ældste Søn Johan Clausen, Forfatteren af det ovenfor meddelte Digt, var i Begyndelsen af 1754 blevet kaldet til Sognepræst i Stadager og Sønder Kirkeby paa Falster, og i Begyndelsen af Efteraaret blev han forlovet med en 16-aarig Pige Karen Birgitte Mossin, Datter af Sognepræsten i det nærliggende Gundslev. Forældrene var velhavende, men kendt for deres Nærighed. Den unge Pige fortrød snart Forlovelsen med den ikke helt unge Præst. Hun fandt ham »for koldsindig og kom ikke uden hver 14. Dag«. Naar hun ikke

hævede Forlovelsen, skyldtes det, at han havde givet hende kostbare Guldsmykker, som hun maatte tilbagelevere, hvis det var hende, der brød Forlovelsen. Man trak imidlertid Tiden ud for Brylluppet. 30. April skulde han et Ærinde til Stubbekøbing og benyttede Lejligheden til at besøge sin Forlovede for at tale om Brylluppet. Han blev mod Sædvane meget venligt modtaget og blev bedt om at komme ind paa Tilbagevejen og spise til Aften. Da han kom tilbage, havde Familien spist, men Karen Birgitte havde lavet 3 Pandekager i Stand til ham, som han spiste med god Appetit. Pludselig brød han imidlertid op og lod spænde for, men paa Vejen fik han stærke Opkastninger og var dødssyg, da han naaede hjem. Hans Fader Jens Clausen var netop paa Besøg hos ham, og overfor ham og Søsteren Agathe, der holdt Hus for ham, udtalte han, at han troede, hans Forlovede havde givet ham Gift i de »Rullekager«, hun havde givet ham. Han døde den følgende Dag under frygtelige Smerter. Sagen blev meldt til Øvrigheden, hvorefter Karen Birgitte og hendes Moder blev arresteret. Karen Birgitte nægtede først alt, men i et senere Forhør tilstod hun, og paatog sig hele Skylden. Da hun blev spurgt, paa hvis Tilskyndelse hun havde begaaet Misgerningen, svarede hun: paa Fandens. Det var dog den almindelige Mening, at Moderen, som var ilde berygtet, var medskyldig om ikke den egentlige Anstifter af Forbrydelsen. Ved Højesteretsdom 26. Maj 1755 blev Forældrene frikendt, mens Karen Birgitte blev dømt til at blive henrettet. Henrettelsen fandt Sted 3. August paa Ønslev Galgebakke.

Johan Clausens Død blev ikke den

eneste Ulykke, der ramte Familien. Omtrent samtidig var Jens Clausens Svigersøn, Forpagteren paa Voderup Anton Ulrik Hansen ramt af den frygtelige Sygdom Spedalskhed. Efter svære Lidelser døde han 29. Oktober 1755. Enken antog som Forvalter en yngre Mand Christian Frederik Palludan Schrøder, med hvem hun giftede sig 1759. Han var Søn af en Løjtnant, Henrik Schrøder, som døde i Ærøskøbing 1749. Efter at Forpagtningstiden paa Voderup var udløbet 1761, forsøgte Schrøder sig som Skolelærer i Tranderup, hvorefter Familien slog sig ned i Ærøskøbing, hvor den utvivlsomt har levet i meget smaa Kaar. Schrøder forsøgte sig ogsaa der som Skolelærer, men har formodentlig senere ernæret sig ved Vinkelskriveri. I 1789 blev han tiltalt for i en Sag at have været Pennefører for begge Parter. Anna Clausen døde 1793 og hendes Mand 5 Aar senere 1798.

For Jens Clausen maa de voldsomme Begivenheder have været et frygteligt Slag, som sandsynligvis har givet den ældre og svagelige Mand et Knæk. Han er formodentlig død ikke længe efter, men hans Død ses ikke at være indført i Ærøskøbing Kirkebog. Hans Enke døde 1767. Sønnen Claus Jensen i Faaborg var død nogle Aar tidligere 1764, knap 43 Aar gammel. Han blev begravet i Kirken i »den store Karlegang« (Indgangen paa Mandsiden).

Mens Peder Clausen stadig erindres i Ærøskøbing, synes al Tradition om Jens Clausen og de Tragedier, der ramte hans Familie, helt at være forsvundet i Nutiden.

★